

УДК 81'225.4

**СТРАТЕГІЇ ОЧУЖЕННЯ ТА ОДОМАШНЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ**

Л. В. Андрейко, канд. філол. наук

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»,
вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40030, Україна*

У статті пропонується огляд теоретичних засад щодо вивчення стратегій очуження та одомашнення в зарубіжному та українському перекладознавстві. Особливу увагу звернено на стильотворчу та смислотворчу функцію інтертекстуальних одиниць в художньому творі, зокрема на те, що читач перекладу має не лише отримати інформацію, але й інтерпретувати її, актуалізуючи численні посилання на інші джерела. Здійснено критичний аналіз застосування стратегій очуження та одомашнення при перекладі інтертекстуальних одиниць. В перекладацькій практиці стратегія очуження реалізується шляхом дослівного перекладу інтертекстуальних одиниць і супроводження їх коментарем. Найсуттєвішим недоліком такого прийому можна вважати втрату „радості впізнавання” цитати, перетворення семантично насиченої частини тексту в нейтральний фон, порушення естетичної цілісності вихідного тексту. Стратегія одомашнення реалізується шляхом „приспосовування” вихідних текстів до семіотичного універсуму культури-реципієнта, а саме шляхом заміни функціональним еквівалентом добре відомих в рамках вихідної культури інтертекстуальних ланок. Проте, перекладацькі підходи не можуть бути строго фіксованими, і визначаються в кожному конкретному випадку залежно від перекладацької ситуації, типу вихідного тексту і характеру очікуваного адресата перекладу.

Ключові слова: *очуження, одомашнення, інтертекстуальність, переклад, художній твір.*

За останні роки значно зріс інтерес перекладознавців до проблеми інтертекстуальності. Під інтертекстуальністю (термін введений Ю. Крістєвою у 1967 р.) ми розуміємо загальну властивість текстів багатьма різноманітними способами явно або приховано посилатися один на одного завдяки існуючим між ними зв'язкам. Інтертекстуальні одиниці (цитати, алюзії, ремінісценції) є не другорядними елементами тексту, а несуть певний авторський задум. Таким чином, переклад інтертекстуальних одиниць є стильотворчою та смислотворчою ланкою і передбачає, що читач перекладу має не лише отримати інформацію, але й інтерпретувати її, актуалізуючи численні посилання на інші джерела. Переклад не просто замінює один код іншим, а радше, за висловом С. Басснетт та А. Лефевра, “розробляє стратегії, за допомогою яких тексти з однієї культури можуть проникати в текстуальну й концептуальну мережу іншої культури і функціонувати в цій іншій культурі” [1, с. 5]. У сучасному перекладознавстві розподіл стратегій визначається двома головними векторами: «одомашнення» (domestication) та «очуження» (foreignization). У результаті вибору перекладачем першого з названих принципів оригінал препарується таким чином, що всі „чужі” цінності та символи гинуть й оригінальний текст стає невидимим для читача. У другому випадку текст оригіналу зазнає мінімальних змін, отож читач навіть у перекладі бачить перед собою оригінал і сам мусить сягнути його смислів. Дослідження передачі інтертекстуальних

вкрапель через призму одомашнення та очуження вбачається суттєвим внеском до загальної тенденції вивчення явища інтертекстуальності у перекладознавстві, що й визначає **актуальність** даної розвідки.

Метою роботи є аналіз застосування стратегій очуження та одомашнення при перекладі інтертекстуальних одиниць в художньому творі. Мета визначила **завдання** дослідження:

- представити огляд теоретичних позицій щодо вивчення стратегій очуження та одомашнення в зарубіжному та українському перекладознавстві;
- проаналізувати реалізацію цих стратегій при перекладі інтертекстуальних одиниць.

Отже, прийняття за основу однієї з двох можливих стратегічних позицій скеровує й структурує усю подальшу роботу перекладача. Обираючи стратегію одомашнення, перекладач свідомо усуває усі перепони на шляху до розуміння тексту, через що і жертвує тими особливостями форми, які можуть ускладнити сприйняття твору іншомовним реципієнтом. Обираючи ж стратегію очуження, перекладач, навпаки, часто змушений жертвувати смисловою прозорістю задля максимальної точності відтворення особливостей побудови оригінального тексту, які можуть виступати як маркерами індивідуально-авторського стилю, так і характерними мовностилістичними ознаками епохи чи стилю.

Метод одомашнення знайшов численних прихильників серед практиків і теоретиків перекладу, фактично будучи „канонізованим” після виходу в світ відомого трактату А. Тайтлера „Есе про принципи перекладу” (1972). Дослідник вбачав мету перекладу в створенні „природного” й „прозорого” перекладного тексту, що нівелює лінгвістичні та культурні розбіжності: „Я б описав гарний переклад як той, що настільки повно передає цінності оригіналу іншою мовою, що вони сприймаються й відчуваються жителем країни, мовою якої перекладається твір, так само чітко і сильно, як і тим, хто розмовляє мовою оригіналу” (переклад наш. – Л. А.) [цит. за 2, с. 68].

Принципи очуження та одомашнення частково відбилися в класифікації, запропонованою С. Баснетт та А. Лефевром. Дослідники окреслюють три моделі перекладу: модель Ієроніма, модель Горація і модель Шляйєрмахера.

Модель Ієроніма (за Святим Ієронімом (331-420 н.е.)) визнає за текстом, в даному випадку Біблією, священний статус і відстоює буквальний переклад шляхом механічного пошуку в словнику відповідника кожному слову оригіналу. Перекладаються лише прямі значення слів, оскільки Божественне слово є непорушним.

Модель Горація передбачає повне або часткове скорочення культурної дистанції між текстом, що перекладається, і культурою-реципієнтом. Перекладний твір сприймається читачами не як щось запозичене, а як частина власного національного минулого.

Модель Шляйєрмахера полягає у відтворенні духу мови оригіналу. Читач перекладу має отримати враження, яке б він отримав, читаючи твір в оригіналі з усіма незрозумілими й сумнівними місцями [1, с. 2-11].

Функціональний поділ перекладів за принципом очуження та одомашнення можна простежити і в інших концепціях окремих дослідників. Зокрема, Е. Паунд розрізняє „інтерпретаційний переклад”, під яким розуміє майстерну копію оригінальних структур; такий переклад показує, „де заховано скарб”, тобто дає справжнє відчуття оригіналу; та „інший гатунок”, коли перекладач створює щось своє на чужому ґрунті [цит за 3, с. 20].

І. Клюканов вводить поняття „адаптивного” і „резистивного” перекладів. „Адаптивний” переклад полягає в „різноманітних механізмах компенсації, що забезпечують „правильну” інтерпретацію оригінальних знаків, і носить доцентровий характер, якщо розглядати в якості центру „культуру-реципієнт”. „Резистивний” переклад допомагає „оригінальним знакам чинити опір впливу приймаючого

комунікативного універсуму; в цьому сенсі він носить відцентровий характер, якщо центром вважати оригінальну культуру (переклад наш – Л. А.)” [4, с. 72-73].

І. Левий розрізняє ілюзіоністичний та антиілюзіоністичний методи перекладу. Перший прагне зберегти ілюзію оригіналу (перекладач відтворює дійсність, спроектовану в оригіналі; суб'єктивне втручання перекладача заборонене); антиілюзіоністичний переклад передбачає своєрідний відкритий або підтекстовий коментар перекладача за допомогою актуальних та особистих алюзій на культуру-реципієнта [5, с. 47-48].

М. Гаспаров вживає більш „традиційні” терміни – „вільний переклад” і „буквальний” (точний) переклад, які корелюються з „одомашненням” та „очуженням”. Основоположним для дослідника постає питання – хто є адресатом перекладного твору. „Буквальний” переклад орієнтується на „спеціалістів”, тобто на вузьке коло читачів, що мають можливість познайомитися з вихідним текстом мовою оригіналу, і покликаний по можливості максимально точно відтворити формальні особливості мови вихідного тексту (наприклад, переклад В. Набоковим англійською мовою „Євгенія Онегіна”). В такому випадку передача інтертекстуальних знаків пов'язана з науковим коментуванням їх функцій і актуальних зв'язків з джерелом. Що ж стосується перекладу, орієнтованого на „неспеціалістів”, то справжня теоретична проблема передачі інтертекстуальних одиниць полягає не у встановленні „ідентичності” двох текстів, а в правильному семіотичному аналізі вихідного тексту, спрямованому на створення нових інтертекстуальних зв'язків [6, с. 121-129].

А. Попович вбачає завдання перекладача у вирівнюванні „міжпросторового фактора в перекладі”, тобто того протиріччя, що виникає між культурою-відправником, до якої належить оригінал, та культурою сприймаючого середовища, в якій виникає переклад. Дослідник вводить термін „креолізація”, тобто змішання двох культур, що можна розглядати як середню ситуацію між „очуженням” і „одомашненням”, коли межі між вітчизняною культурною свідомістю та чужою культурою є відносними [7, с. 130-143].

Серед більш сучасних теорій, що пропагують метод одомашнення, слід згадати концепцію „динамічної еквівалентності” Ю. Найди, центральним поняттям якої є „реакція рецептора”. Провідною ідеєю Ю. Найди стало обґрунтування необхідності суттєвої культурної адаптації тексту при перекладі: перекладний текст не повинен містити чужих культурно-етнічних фактів або образів та асоціацій, що на цих фактах оснований. Суттєвим внеском у розвиток методу одомашнення були також теоретичні розробки радянського перекладознавства 60-70-х років, зокрема праці М. Рильського, І. Кашкіна, К. Чуковського, Г. Гачечіладзе та інших.

В українському перекладознавстві до перекладачів, що надавали перекладу, який пристосовує першотвір до норм мови і культури перекладу, належали Л. Боровиковський, С. Руданський, А. Метлинський, Т. Шевченко, П. Куліш, В. Мисик.

Спробуємо розглянути застосування цих стратегій з точки зору розв'язання питання відтворення інтертекстуальності в перекладі.

Відстежуючи жанри художнього перекладу, О. Дзера виділяє дві традиції одомашнення: асоціативно-алюзивне та етнопоетичне й лінгвостилістичне [3, с. 30]. Ілюструючи ці типи одомашнення, дослідниця наводить цікаві приклади з історії українсько-англійських перекладів. Так, прикладом асоціативно-алюзивного одомашнення може служити переклад К. Килимковичем Байронових рядків „By the rivers of Babylon/ We sat down and wept” як „На вавилонських ми ріках / Сиділи й плакали на долю”. В асоціативному полі українського читача слово „доля” активізує цілий літературно-фольклорний пласт, пов'язаний з Шевченковим ототожненням долі з сестрою, Франковим – з матір'ю, численними фольклорними звертаннями до дівчини „доле моя!”. Прикладом етнопоетичного та лінгвостилістичного одомашнення, за спостереженнями О. Дзери, є Кулішевий переклад Байронового

вірша “Adieu, adieu, my native shore” як „Прощання з рідною Україною”, переклад М. Лукашем поезії Р. Бернса “My heart’s in the Highlands” як „Моє серце в верховині”, перетворення Ю. Федьковичем Шекспірової комедії „The Taming of the Shrew” на одноактний фарс з життя українського села „Як козам роги вправляють” [3, с. 30-33].

Мабуть, найвидатнішим представником методу одомашнення в історії українських перекладів можна вважати М. Лукаша, який нам особливо цікавий тим, що в його перекладацькому доробку знаходимо приклади перекладу власне інтертекстуальних вкраплень. Так, в епізоді „Аліси з країни чудес” Л. Керолла, де тема несправедливого суду втілена через алегоричний образ kota, що переслідує мишу, М. Лукаш помічає паралель з „Ведмежим судом” Є.Гребінки і замінює англійські юридичні терміни запозиченнями з відомої байки. Зокрема, Миша апелює до суду присяжних як до символу давніх англійських свобод: „Such a trial, dear Sir, With no jury or judge, would be wasting our breath”, “I’ll be judge, I’ll be jury”. Перекладач передає слово „jury” згідно з давньою українською процесуальною традицією: „Що за суд безтолковий – / Ні судді, ні підсудка / Ми не знайдемо тут”; „Сам я буду, мишутко, / За суддю і підсудка...”, пор.: „Суддею був Ведмідь, Вовки були підсудки, / Давай вони його по-своєму судить” (Є. Гребінка) [цит. за 3, с. 34].

Зразки перекладу інтертекстуальних одиниць за допомогою прийому одомашнення наводить А. Попович, в яких чеський перекладач „Ревізора” Б.Матезиус частково замінює, частково випускає літературні ремінісценції з монологу Хлестакова, що стосуються імен та подій, обмежених місцевими та часовими рамками. Так, популярний роман того часу „Юрій Милославський” М. Загоскіна, який згадує Хлестаков у великому монолозі, в перекладі чеською мовою замінюється на „Робінзона Крузо” [7, с. 140].

Серед сучасних прихильників методу одомашнення – видатний італійський письменник і семіотик У. Еко. Однією з провідних тез своєї нової книги, присвяченої проблемам перекладу „Миша чи пацюк? Переклад як перемовини” (2003) є теза про „приспособлення” вихідних текстів до семіотичного універсуму культури-реципієнта. Аналізуючи переклади власних творів, У. Еко пропонує замінювати функціональним еквівалентом культури-реципієнта добре відомі в рамках вихідної культури інтертекстуальні ланки. Більше того, як автор власних текстів, він схвалює будь-які вдалі спроби перекладача „прикрасити” їх інтертекстуальним відлунням навіть там, де в оригіналі воно відсутнє. Приміром, в епізоді роману „Маятник Фуко”, описуючи сон Адсона, У. Еко вживає цитати з середньовічного літературного пастишу “Соена Сурґіані”, уривки з інших літературних джерел, алюзії на історичні, мистецькі, літературні події. Порівнюючи існуючі переклади свого роману різними мовами, автор особливо схвалює рішення німецького перекладача, який не тільки зберіг всі алюзії на середньовічну культуру й літературу, але й додав, керуючись власним літературним досвідом, приховані посилання на Т. Манна та Б. Брехта. Так само і при перекладі знайомої італійському читачу фрази Сандокана „Guardami, anch’io sono una Tigre!” („Подивись на мене, я також – Тигр!”), яка при перекладі французькою, німецькою та англійською мовами втрачається (“Regarde-moi, moi aussi je suis un Tigre”; “Auch ich bin ein Tiger”; “Look at me, me, too, I am a Tiger”), письменник в цьому випадку пропонує як один з можливих варіантів перекладу французькою мовою цитату з роману А. Дюма „Граф Монте-Крісто” – “Regarde moi, je suis Edmond Dantès!” [8, с. 54].

Проте, У. Еко застерігає від дотримання жорстких критеріїв при перекладі інтертекстуальних одиниць і наголошує на окремому підході до кожного речення; перекладач має зважити „де зручніше опустити інтертекстуальну ланку заради того, щоб текст був зрозумілим читачу, а де, навпаки, необхідно ризикнути поверховим розумінням для того, щоб її підкреслити (переклад наш – Л. А.)” [8, с. 121].

Стратегія очуження, витоки якої сягають концепції дослівного (буквалістського) перекладу, остаточно втратила свою масову художньо-естетичну привабливість і є,

за висловом Л. В. Коломієць, елітистською за своєю природою. На думку дослідниці, переклади-очуження «оминають увагою і читачі, і критики, оскільки їх складна мовностильова структура не розрахована на запити масового читача, якими переважно й керуються останні, а вимагає тонкого філологічного аналізу» [9, с. 363–364]. Метою такого перекладу є познайомити спеціалістів, а не широку аудиторію, з особливостями чужої мови та чужих літературних традицій. Його цільовою аудиторією є читачі, які мають за мету не вперше ознайомитись з певним твором, а пізнати його глибше чи по-новому.

Втім, як стверджує О. В. Ребрій, «стратегія очуження зберігає відчутний творчий потенціал, відкриваючи перед перекладачем широкі можливості для прояву своєї власної креативності, специфіка якої полягає в тому, аби майстерно зберегти мовностилістичний устрій оригіналу, не поставивши при цьому під сумнів здатність реципієнта до його адекватної інтерпретації. Адже завжди існуватиме межа тієї кількості «очуження», яка може бути упроваджена у цільовий текст, за якою розумінню тексту представниками приймаючої мови та/або культури буде завдано непоправної шкоди» [10, с. 86].

В контексті сьогодення прийом очуження може трактуватися з огляду на культурну гегемонію англословних країн та нерівні умови культурного обміну. На цей факт вказує Л. Венугі, який вбачає в цьому прийомі засіб стримання етноцентричного насильства перекладу: „Очужений англословний переклад може бути формою опору проти етноцентризму та расизму, культурного нарцисизму та імперіалізму в інтересах демократичних геополітичних відносин” (переклад наш – Л.А.) [2, с. 20]. Слід, проте, вказати, що таке твердження справедливе лише в ситуації домінуючих культур та мов (як-от англійська), але в ситуації колоніальних чи постколоніальних культур очуження виконує колонізаційну функцію (наприклад русифікація українського перекладу), а одомашнення навпаки виступає формою опору колонізаторам. Очуження, таким чином, є синонімом колонізації для колонізованого народу і синонімом демократизації для домінуючої культури.

В перекладацькій практиці прийом очуження щодо інтертекстуальних одиниць реалізується за такою схемою: інтертекстуальні одиниці перекладаються дослівно і супроводжуються коментарем. Найсуттєвішим недоліком такого прийому можна вважати втрату „радість впізнавання” цитати, перетворення семантично насиченої частини тексту в нейтральний фон, порушення естетичної цілісності вихідного тексту.

Висновки. Отже, говорячи про можливості і способи передачі інтертекстуальних одиниць, ми повертаємося до застереження У. Еко про те, що перекладацькі підходи не можуть бути строго фіксованими, але визначаються в кожному конкретному випадку залежно від перекладацької ситуації, типу вихідного тексту і характеру очікуваного адресата перекладу.

Підсумовуючи, зазначимо, не існує жорстких вимог до застосування перекладачем тієї чи іншої стратегії. Як вдало висловився Г. Кочур: “Я більше шаную першу тенденцію. Але з двома застереженнями. Перше: все-таки найкращі переклади виникають, мабуть, на зіткненні цих обох тенденцій. Друге: треба уникати категоричних приписів і суворих апіорних правил, якими перекладачі повинні неухильно керуватися. Нехай в окремих випадках справу вирішує такт перекладача, його досвід, смак, поетична інтуїція – часом це дає добрі наслідки. Ну а наближати класику до читача, спрощуючи її, модернізуючи мову – цього, звичайно, не треба робити. Читач повинен знати класику справжню, а не “пристосовану” [11, с. 203]. Аналогічну точку зору висловлює Г. Турі, припускаючи, що «зроблене на практиці рішення зазвичай буде певним поєднанням (або компромісом) між цими двома крайніми формами» [12, с. 95]. О. В. Ребрій акцентує на творчій сутності перекладу та наголошує на «вмінні перекладача гармонійно поєднувати елементи, скеровані на відтворення культурно-мовної специфіки оригіналу як складової вихідного культурного середовища, з елементами,

скерованими на задоволення потреб реципієнта як представника приймаючого лінгвокультурного середовища» [10, с.84]. В цілому, перекладознавці сходяться на тому, що стратегії очуження та одомашнення у чистому вигляді існують лише в теорії перекладу, тоді як на практиці у чистому вигляді вони ніколи не реалізуються, а перекладач, навіть надаючи перевагу одній з них, як правило, інтуїтивно прагне «золотої середини», вдаючись у різні моменти перекладу то до одної, то до другої.

APPLICATION OF FOREIGNIZATION AND DOMESTICATION STRATEGIES WHILE TRANSLATING INTERTEXTUAL UNITS IN LITERARY TEXTS

L. V. Andreiko, PhD

Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine,
57, Petropavlivska St., 40030, Sumy, Ukraine

The article offers theoretical overview of foreignization and domestication translation strategies in Ukraine and abroad. The attention is paid to style- and meaning-generating functions of intertextual units in literary texts, specifically to the fact that the reader of translation has not only to receive information but to interpret it, actualizing numerous LIST OF REFERENCES to other sources. Application of foreignization and domestication strategies while rendering intertextual units is critically analyzed. In the practice of translation foreignization strategy is realized by means of word for word translation of intertextual units with the commentary provided. The most essential shortcoming of such approach is the loss of the pleasure from recognizing the quote, transformation of semantically rich part of the text into a neutral block, violation of esthetical entirety of the original text. Domestication strategy is realized by means of adjusting translated texts to the semiotic universum of the recipient culture, specifically with the help of replacing well-known intertextual units by a functional equivalent. However, translation approaches can't be rigidly fixed. They are determined in each individual case depending on the situation, type of the text translated and the kind of the expected addressee of the translation.

Key words: foreignization, domestication, intertextuality, translation, literary texts.

СТРАТЕГИИ ФОРЕНИЗАЦИИ И ДОМЕСТИКАЦИИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ

Л. В. Андрейко, канд. филол. наук

ГВУЗ «Украинская академия банковского дела НБУ»,
ул. Петропавловская, 57, г. Сумы, 40030, Украина

В статье предлагается обзор теоретических подходов к вопросу изучения стратегий форенизации и доместикиации в зарубежном и украинском переводоведении. Особое внимание обращено на стилообразующую и смыслообразующую функцию интертекстуальных единиц в художественном произведении, в частности на то, что читатель перевода должен не только получить информацию, но и интерпретировать ее, актуализируя многочисленные ссылки на другие источники. Осуществлен критический анализ применения стратегий форенизации и доместикиации при переводе интертекстуальных единиц. В переводческой практике стратегия форенизации реализуется путем дословного перевода интертекстуальных единиц и сопровождением их комментарием. Самым существенным недостатком такого приема можно считать потерю «радости узнавания» цитаты, превращения семантически насыщенной части текста в нейтральный фон, нарушение эстетической целостности исходного текста. Стратегия доместикиации реализуется путем «приспособления» исходных текстов к семиотическому универсуму культуры-реципиента, а именно путем замены функциональным эквивалентом хорошо известных в рамках исходной культуры интертекстуальных элементов. Однако переводческие подходы не могут быть строго фиксированными и определяются в каждом конкретном случае в зависимости от переводческой ситуации, типа исходного текста и характера ожидаемого адресата перевода.

Ключевые слова: форенизация, доместикиация, интертекстуальность, перевод, художественное произведение.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bassnett S., Lefevere A. Where are we in translation studies? //Constructing cultures. Essays on literary translation / [eds. S. Bassnet and A. Lefevere]. — Clevedon: Multilingual Matters, 1998 – 143 p.
2. Venuti, Lawrence. The Translator's invisibility: A history of translation. – London and New York : Routledge, 1995. – 353 p.
3. Дзера О. Жанри художнього перекладу / О. Дзера // Записки перекладацької майстерні. – Львів : Центр гуманітарних досліджень ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – Т. 1. – С. 18-37.

4. Клюканов И. Э. Динамика межкультурного общения. Системно-семиотическое исследование: автореферат дис... по филол. специальности ВАК РФ 10.02.19 / И. Э. Клюканов. – Тверь, 1998. – 205 с.
5. Левый И. Искусство перевода / пер. с чеш. и предисл. Вл. Россельса / И. Левый. – Москва : Прогресс, 1974. – 398 с.
6. Гаспаров М. Л. Брюсов – переводчик. Путь к перепутью / М. Л. Гаспаров // Гаспаров М. Л. Избранные труды. Том II: О стихах. – М. : Языки русской культуры, 1997. – С. 121-129.
7. Попович А. Проблемы художественного перевода / пер. с слов. И. А. Бернштайна и И. С. Чернявской / А. Попович. – Москва : Высш. шк., 1980. – 200 с.
8. Eco, Umberto. *Mouse or rat? Translation as negotiation*. – London : Weidenfeld & Nicolson, 2003. – 200 p.
9. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії): Монографія / Л. В. Коломієць. – К. : ВПЦ „Київський університет”, 2004. – 522 с.
10. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія] / О. В. Ребрій. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
11. Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю / [упоряд.: А. Кочур, М. Кочур; передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак]. – К. : Смолоскип, 2008.
12. Toury, Gideon. *Descriptive translation studies and beyond*. – Amsterdam - Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995. – 312 p.
13. Venuti L. *The scandals of translation: toward an ethics of difference* / L. Venuti. – London: Routledge, 1998.

LIST OF REFERENCES

1. Bassnett, S. and Lefevere, A., 1998, *Where are we in translation studies?* in Bassnett, S. and Lefevere, A. (ed.), *Constructing Cultures, Essays on Literary translation*, Multilingual Matters, Clevedon, 143 p.
2. Venuti, Lawrence, 1995, *The translator's invisibility: A history of translation*, Routledge, London and New York, 353 p.
3. Dzera, O., 2002, *Genres of literary translation*, *Zapysky perekladatskoyi maisteri*, Tsentru humanitarnykh doslidzhen' LNU im. I. Franka, L'viv, vol.1., p. 18-37.
4. Klyukanov, I. E., 1998, *Dynamics of intercultural communication. A systematic and semiotic approach*, Abstract in dissertation, Tver, 205 p.
5. Levvi, I., 1974, *Art of translation* (transl. from Czech), foreword by Rossels, V. I., Progress., Moscow, 398 p.
6. Gasparov, M. L. 1997, *Bryusov as a translator. A way to the crossroad*, *M. L. Gasparov's Selected Works, V. 2: About Verses, Yazyki russkoi kul'tury*, Moscow, p. 121-129.
7. Popovich, A., 1980, *Problems of literary translation* (transl. from Slovak by Bernstein, I. A. and Chernyavskaya, I. S.), *Vyshshaya shkola*, Moscow, 200 p.
8. Eco, Umberto, 2003, *Mouse or rat? Translation as negotiation*, Weidenfeld & Nicolson, London, 200 p.
9. Kolomyets, L. V., 2004, *Theoretical and methodological concepts of modern Ukrainian poetic translation (on the material of translations from English, Irish and American poetry: Monograph)*, VPC “Kyivs'kyi universitet”, Kyiv, 522 p.
10. Rebriy, O. V., 2012, *Modern conceptions of art in translation: Monograph*, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 376 p.
11. Kochur, G., 2008, *Literature and translation: Research. Reviews. Literary Portrays. Interviews*, in Kochur, A. and Kochur, M. comp., foreword by Dzyuba, I. and Zorivchak, R., Smoloskyp, Kyiv.
12. Toury, Gideon, 1995, *Descriptive translation studies and beyond*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam – Philadelphia, 312 p.
13. Venuti, L., 1998, *The scandals of translation: toward an ethics of difference*, Routledge, London.

Надійшла до редакції 23 грудня 2014 р.